

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

maar vond dit in het geheel van Nederlandse publicaties qua hoeveelheid marginaal. En in *Gezinstherapie Wereldwijd* komt 'cultuur' al helemaal niet voor. In de Angelsaksische literatuur, die in Nederland leidraad is, wordt de aanpak vaak teruggebracht tot etniciteit, meer 'inter-' dan 'trans-' dus.

Het goede nieuws vond zij dat de brede aandacht in Nederland voor de narratieve stromingen mogelijkheden biedt voor transculturele systeemtherapie. Therapeutische attitudes als *not knowing*, respect en de aandacht voor verhalen, metaforen en taal bieden een goede gelegenheid een brug te slaan naar transculturele therapie, parallel aan die van Moro.

Van de workshops volgde ik die van Rose Marie Moro. Helaas betrof het slechts een kort vragen uur en dat leidde niet tot verdieping op het thema.

Al met al keerde ik toch gesterkt terug naar huis; een symposium als dit vestigt de aandacht weer eens op transculturele systeemtherapie en vormt een innoverende en motiverende steun in de rug voor al die therapeuten die dagelijks met diverse culturen te maken hebben. En dat is soms broodnodig in tijden van marginalisering van sociale en culturele invloeden.

Marion van den Ende

Literatuur

Sterman, D. (1996). *Een olijfboom op de ijsberg. Een transculturele psychiatische visie op en behandeling van de problemen van Noord-Afrikanen en hun families*. Utrecht: NCB.

Tjin A Djie, K. (2003). Beschermjassen. *Systeemtherapie*, 15(1), 27-39.

Huiselijk geweld in partnerrelaties en gezinnen

Studiedag van Kenniscentrum voor Relatieproblematiek De Keerkring in Beilen, 17 maart 2005

Sinds 2003 is er op De Keerkring een dagklinisch programma voor echtparen die te maken hebben met geweld in hun relatie. Daarin is aanleiding gevonden voor het organiseren van deze studiedag over huiselijk geweld.

Ineke Toering, psychiater bij De Keerkring, opent de dag met een lezing over de ervaringen met de groepen 'Driftbeheersing in relaties'. De behandeling is succesvol, bijna 70% meldt verbetering.

Een van de ochtendworkshops wordt gegeven door Justine van Lawick, met als titel 'Kinderen centraal bij de behandeling van geweld in intieme relaties'. Kernpunt is het gedriehoek worden. Meerpartijdigheid is ondoenlijk omdat het spanningsniveau te hoog is. Er zijn te weinig reflectiemomenten, waardoor je als derde niet uit de situatie kunt stappen; je wordt meegesleept in de triadische strijd. Wat van Lawick wil aantonen is dat dit voor de therapeut, maar ook voor kinderen geldt. Ook stelt zij dat kinderen als een stabiele derde partij voor de vechtende ouders een uitweg voor de problemen zijn. Didactisch gezien laat Van Lawick dat op een prachtige manier zien. We krijgen twee filmfragmenten met huiselijk geweld te zien, waarbij wij de opdracht krijgen ons te identificeren met de kinderen. Vervolgens wordt geïnventariseerd wat je daaraan oploopt. Machteloosheid, schaamte, walging en dat er geen ontsnapping mogelijk is, zijn een paar kwalificaties. Het zijn precies dezelfde gevoelens als die waarin

kinderen gevangen zitten en waarin je als therapeut gevangen kunt raken. Op de ontsnapping na dan, want als therapeut kun je altijd nog verlangen naar het einde van de zitting. En met rationalisaties kun je de ernst nog relativeren. Kinderen kunnen dat niet, geen ontsnappen mogelijk. En daar zit dan ook de oplossing: je kunt de strijd gaan externaliseren en met zijn allen de strijd gaan bestrijden. De kinderen een stem geven ('Wanneer voelen jullie nou dat het mis gaat met ze') waar ouders denken dat de kinderen wel niets in de gaten zullen hebben.

Van Lawick betreft altijd de kinderen erbij en gaat desnoods op huisbezoek om ze een keer gesproken te hebben. Het is belangrijk dat de therapeut actief en expliciet de kinderen ontschuldigt. Ook moet aan het eind van een gesprek de veiligheid gegarandeerd worden: 'Moet ik me nu zorgen maken dat de kinderen straks op hun kop krijgen over wat ze verteld hebben?' Als het goed is, stellen de ouders de therapeut gerust door hun ouderlijke verantwoordelijkheid te nemen. Daarmee wordt alvast een doel bereikt: samenwerking.

Vetere en Cooper richten zich in het middagprogramma op 'Keeping fathers visible: men, domestic violence and therapeutic responses'. Er zijn veel alleenstaande moeders. Er moeten dus veel mannen zijn die ook vader zijn, zo constateren Vetere en Cooper nuchter. Vaders worden vaak niet genoemd en zijn meestal moeilijk bij de hulpverlening te betrekken. Bij onderzoek naar ouderlijke rollen wordt er vaak over hen gerapporteerd zonder dat ze daadwerkelijk zelf aan het woord komen. Hoe houden we de 'man in mind', was de vraag.

Als vaders wel bij de hulpverlening betrokken kunnen worden, blijken thera-

pieën succesvoller te verlopen. Op de vraag hoe vaders erbij betrokken kunnen worden, komt het meest logische antwoord als eerste: vraag het ze zelf, rechtstreeks en niet via anderen. Het vaderperspectief ligt dicht bij een slachtofferrol; deze vaders voelen zich vaak machteloos, zonder vaderlijk gezag, veroordeeld door anderen in verband met de agressie. Hij is het probleem: *blaming and shaming*. Dit stimuleert de vaders om af te haken in het contact met hun kinderen.

Transparantie in het contact is belangrijk. Veiligheid voorop, risico-inventarisatie, expliciet melden dat de therapeuten geen geheimhoudingsplicht hebben en zo nodig anderen inschakelen als de veiligheid dat verlangt.

Vervolgens houdt Justine van Lawick de lezing 'Die klappen kan ik wel vergeten, maar de woorden blijven hangen'. Ze maakt een onderscheid tussen fysiek geweld en psychisch geweld. Onontkoombaar getuige zijn van geweld levert dezelfde symptomen op als wanneer je zelf mishandeld wordt. Partnermishandeling houdt daarmee altijd kindermishandeling in.

Fysiek geweld is meetbaar en ogenschijnlijk te hanteren in de interactie (met behulp van een stopafpraak bijvoorbeeld). Maar psychisch geweld is niet meetbaar. Chronisch psychisch geweld doodt alles. Achterliggend gaat het vaak om problemen in de hechting en het mentaliserend vermogen. Bij een onveilige hechting ontwikkelt zich een beschadigd mentaliserend vermogen. Wat blijft zijn primitieve vecht-vlucht-overlevingsmechanismes. Mentaliseren leidt tot deëscalerende interactie. De ander als subject, verschillend van jezelf, ontmoeten in het anders zijn. Mooier kan het bijna niet gezegd worden.

Als laatste programmaonderdeel maken we kennis met Hildegard Sarrazin, muziektherapeute bij GGZ-Drenthe. Er staan twee djembé's, Afrikaanse trommels. Een moedige man uit de zaal wordt gevraagd met Sarrazin samen te gaan spelen. Wat volgt is een hilarisch schouwspel - de tranen rollen sommigen over de wangen - waarin scherp zichtbaar wordt hoe je via samen spelen gevoelens als macht, onmacht, afwijzing, afhankelijkheid, genieten en triomf kunt ervaren. Een prachtige afsluiting van het programma.

De Keerkring is een van de actiefste afdelingen die ik ken in het organiseren van lezingen, studiedagen en congressen; het toont zich daarmee een waar Kenniscentrum. De Keerkring verdient daar veel lof voor, temeer daar er weinig andere instellingen zijn die op dit gebied initiatieven nemen. Ik vond het programma goed opgezet. Bij de buitenlandse sprekers merk je soms dat hun verhaal niet altijd aansluit bij de Nederlandse situatie. Dat het in het buitenland soms anders verloopt, is wel interessant om te horen. Van Lawick was een belangrijke spreker. Als altijd helder in haar verhaal en didactische werkvorm, aansluitend bij de praktijk en met verbanden naar theorievorming. Ik mag graag naar haar lezingen gaan, maar daarmee kunnen andere sprekers niet gehoord worden. En zo heb ik volgens mij ook mooie zaken gemist.

Rob Thomson

Een dag met Leo van Dijk

Workshop georganiseerd door de adviescommissie Bij- en Nascholing van de NVRG, 1 april 2005, de Veste, Symforagroep, Amersfoort

Leo van Dijk is binnen de systeemtherapie in Nederland bekend als medeoprichter van het Lorentzhuis, als therapeut en opleider en als auteur van meerdere artikelen over theoretische kaders (zoals Van Dijk & Blom 2003; 2004).

Ter voorbereiding op de workshop kregen alle deelnemers het (nog niet verschenen) artikel *Systems theory revisited: couples and families as indivisible functioning units* van Blom & Van Dijk, met het nadrukkelijke verzoek dit van te voren te lezen. Het was een klein gezelschap dat zich verzamelde op deze zonnige dag. Dat de groep klein was, lag niet aan het aantal aanmeldingen maar was een bewuste keuze; de workshop was ruim overtekend. De opzet was om stil te staan bij het belang van een theoretisch kader voor systeemtherapie, zicht te krijgen op het door Van Dijk & Blom ontwikkelde systeemconcept en zo handvatten te krijgen voor het therapeutisch werk.

Na de opening door Jan de Lange en het bekende worstelen met de apparatuur kreeg Leo van Dijk het woord. In vlot tempo nam hij ons mee door de geschiedenis van de systeemtherapie, waarbij hij vooral de visie op het gezin als een symbolisch sociaal systeem belichtte. Deze visie is in de loop der jaren uit beeld verdwenen, met name omdat het abstracte ervan zo moeilijk is. In de praktijk leidt dat ertoe dat interventies eerder wor-